

Іван С. Благун, Павло Г. Ільчук
**ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РІВНЯ
 ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ:
 ТЕОРЕТИЧНЕ УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ПРАКТИЧНА
 ІНТЕРПРЕТАЦІЯ (ЗА ДАНИМИ ПІДПРИЄМСТВ
 ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

У статті систематизовано теоретичні підходи до визначення взаємозв'язку між рівнем інтернаціоналізації та її фінансовими результатами. Обґрунтовано допустимість існування кожного з типів взаємозв'язку. Базуючись на даних фінансової звітності підприємств Львівської області, що здійснюють діяльність на закордонних ринках, підтверджено існування різних типів функціонального взаємозв'язку між рівнем інтернаціоналізації та її фінансовими результатами.

Ключові слова: інтернаціоналізація; фінансові результати; підприємство.

Рис. 6. Табл. 2. Літ. 19.

Іван С. Благун, Павел Г. Ильчук
**ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ
 ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИИ И ЕЕ ФИНАНСОВЫХ
 РЕЗУЛЬТАТОВ: ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ОБОБЩЕНИЕ
 И ПРАКТИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ (ПО ДАННЫМ
 ПРЕДПРИЯТИЙ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ)**

В статье систематизированы теоретические подходы к определению взаимосвязи между уровнем интернационализации и ее финансовыми результатами. Обоснована допустимость существования каждого из типов взаимосвязи. Основываясь на данных финансовой отчетности предприятий Львовской области, ведущих деятельность на зарубежных рынках, подтверждено существование различных типов функциональной взаимосвязи между уровнем интернационализации и ее финансовыми результатами.

Ключевые слова: интернационализация; финансовые результаты; предприятие.

Ivan S. Blagun¹, Pavlo G. Ilchuk²
**FUNCTIONAL RELATIONSHIP OF INTERNATIONALIZATION
 LEVEL AND FINANCIAL PERFORMANCE: THEORETICAL
 SYNTHESIS AND PRACTICAL INTERPRETATION
 (A CASE STUDY ON LVIV REGION ENTERPRISES)**

In this article theoretical approaches to determining the relationship between internationalization level and financial performance are systematized. The possibility of existence of each type of relationship is proved. Based on financial statements of Lviv region enterprises operating at foreign markets, the existence of different types of functional relationship between internationalization level and financial performance has been confirmed.

Keywords: internationalization; financial performance; enterprise.

Постановка проблеми. Фінансові результати визначають подальший розвиток підприємства. Саме завдяки ефективній діяльності підприємство має змогу оперативно реагувати на зміни у ринковій кон'юктурі. На сьогодні

¹ Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine.

² Institute of Economics and Management, National University "Lviv Polytechnics", Lviv, Ukraine.

проблеми формування фінансових результатів внаслідок ведення діяльності підприємства на закордонних ринках набувають актуальності, і це обумовлює необхідність поглибленого вивчення функціонального взаємозв'язку між рівнем інтернаціоналізації (І) та фінансовими результатами діяльності підприємства (Р). В умовах глобалізації та інтернаціоналізації підприємств через встановлення і розвиток ринкових відносин на закордонних ринках великого значення набуває якісний аналіз фінансових результатів діяльності підприємств, які прийняли рішення про інтернаціоналізацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз світового досвіду підвищення конкурентоспроможності підприємств на основі стратегій інтернаціоналізації виконано Ю.В. Орловською, Г.В. Дугінець та Р.А. Алієвим [6, 46–48], проте автори не розглядають ефективності цих процесів ні для окремо взятих підприємств, ані для національних економік, а лише констатують факт існування інтернаціоналізації бізнесу і його конкурентні особливості у кожному з випадків, не наводячи статистичних даних на підтвердження сформованих висновків.

З'ясуванню механізмів взаємодії економічної глобалізації та регіональної інтеграції та їх впливу на розвиток світового господарства присвячено роботу В.К. Матвеєнка [5, 283]. Р.С. Княженко здійснено кореляційно-регресійний аналіз динаміки інтернаціоналізації діяльності підприємств машинобудівного комплексу України і розроблено математичну модель взаємозв'язку ключових параметрів, що визначають рівень інтернаціоналізації машинобудівних підприємств [3, 39]. Фінансові результати, отримані внаслідок інтернаціоналізації діяльності досліджуваних підприємств, Р. С. Княженко не розглядаються.

Методичні аспекти оцінювання рівня інтернаціоналізації підприємства розроблено І.Ф. Коломійцем та Т.В. Коломієць [4, 234–235], які стверджують, що доцільно використовувати відносні показники прибутковості закордонної діяльності підприємства, обігу закордонного капіталу, рентабельності продажу за кордоном для визначення рівня інтернаціоналізації підприємства. Однак автори не розглядають функціонального взаємозв'язку між рівнем інтернаціоналізації та фінансовими результатами діяльності підприємства, зосереджуючи свої дослідження виключно на проблемі оцінювання рівня інтернаціоналізації підприємства.

О.Ю. Слабоспицька запропонувала модель комплексного оцінювання ефективності реалізації зовнішньоекономічної стратегії підприємства [7, 186–192], проте ця модель враховує такі параметри, як виробничий процес, інвестиції, інновації, маркетинговий аспект, персонал, ризики, і не розглядає параметри ефективності діяльності підприємства на закордонних ринках і їх взаємозв'язки з рівнем інтернаціоналізації підприємства.

Залежності між інтернаціоналізацією підприємства та показниками його ефективності проаналізовано у праці Ч.-М. Хо, Л.-М. Чуань, Ч.-Ю Чен, які довели, що 1) причинами протиріч між інтернаціоналізацією підприємства та її ефективністю є досягнення економічної ефективності та швидкість інтернаціоналізації; 2) за умови врахування ефективності витрат на працю інтернаціоналізація підприємства підвищує його ефективність [12, 453–461]. Дані автори встановили залежність між темпом інтернаціоналізації та ефективні-

стю витрат у вигляді U-форми. Інші типи взаємозв'язків між рівнем інтернаціоналізації та її фінансовими результатами ними не проаналізовано.

Невирішеними на сьогодні залишаються питання визначення існуючих різновидів функціонального взаємозв'язку між рівнем інтернаціоналізації та її фінансовими результатами, доведення практичного існування такого взаємозв'язку за даними українських підприємств.

Метою дослідження є теоретичне узагальнення підходів до визначення взаємозв'язку між рівнем інтернаціоналізації та фінансовими результатами діяльності підприємств, обґрунтування допустимості існування кожного з типів взаємозв'язку. Окремим завданням є практичне підтвердження існування різних типів функціонального взаємозв'язку між рівнем інтернаціоналізації та фінансовими результатами за даними підприємств Львівської області, які працюють на закордонних ринках.

Основні результати дослідження. Результати аналізу взаємозв'язку рівня інтернаціоналізації (I) та фінансових результатів (P) дають змогу виділити 7 типів функціональних взаємозв'язків між ними: 1) лінійний позитивний; 2) лінійний негативний; 3) відсутність лінійної залежності; 4) нелінійна крива U; 5) нелінійна обернена крива U; 6) нелінійна горизонтальна S-крива; 7) нелінійна обернена горизонтальна S-крива.

Дослідимо фактичний взаємозв'язок рівня інтернаціоналізації (I) та фінансових результатів (P) на акціонерних товариствах Львівської області, що здійснюють діяльність на закордонних ринках.

У табл. 1 систематизовано інформацію про усі публічні акціонерні товариства Львівської області, що здійснюють діяльність на закордонних ринках та інші акціонерні товариства, що здійснюють діяльність на закордонних ринках [1] та публікують фінансову звітність на сайті Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України [2], у розрізі країн, на ринках яких, крім країни базування, здійснюється діяльність.

Таблиця 1. Акціонерні товариства Львівської області, що здійснюють діяльність на закордонних ринках*

Назва підприємства	Країни (регіони), на ринках яких (крім країни базування) ведеться діяльність
ПАТ «Кохавинська паперова фабрика»	Країни СНГ
ПАТ «Львівкартопласт» (з 2012 р. ПрАТ «Картонно-паперова компанія»)	Білорусь, Росія, Польща, Словаччина, Молдова, Румунія, Литва, Латвія, Македонія, Угорщина, Чехія, Словенія
ПрАТ «Компанія Ензим»	Росія, Бельгія, Голландія, Молдова, Польща, Болгарія, Німеччина, Словаччина, Чехія
ПАТ «Дрогобицький завод автомобільних кранів»	Азія, Африка, Латинська Америка, Європа
ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч»	Росія, Молдова, Білорусь

* сформовано за даними [1].

На основі даних фінансової звітності (табл. 2) можна визначити взаємозв'язок рівня інтернаціоналізації та фінансових результатів для аналізованих підприємств.

Таблиця 2. Вихідні дані для виявлення взаємозв'язку рівня інтернаціоналізації та фінансових результатів досліджуваних підприємств*

Назва підприємства	Роки							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	Активи, тис. грн							
ПАТ «Кохавинська паперова фабрика»	17968,4	22602,4	27997	31045	41849	46379	61238	75040
ПАТ «Львівкартоноцласт»	40288,6	45787	57378	63687	61862	100526	93895	94995
ПрАТ «Компанія Ензім»	152948,3	182589,8	212443	219203	244668	279047	313988	316405
ПАТ «Дрогобицький завод автомобільних кранів»	69940,9	107976,1	162316	191591	194976	179340	150642	136769
ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч»	240838,8	263892,3	252656	274666	316540	418603	458080	499988
	Чистий дохід, тис. грн							
ПАТ «Кохавинська паперова фабрика»	24993,8	34769,5	48305	64803	82723	99097	104866	116076
ПАТ «Львівкартоноцласт»	33325,7	54332	75572	87866	118107	127461	134936	134196
ПрАТ «Компанія Ензім»	128586,5	151423,1	233443	320416	351941	385845	417974	262427
ПАТ «Дрогобицький завод автомобільних кранів»	147954	330149,8	319936	136207	47606	83904	56577	18686
ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч»	529755,5	327754,3	311477	373211	560085	858887	989053	978530
	Чистий прибуток (збиток), тис. грн							
ПАТ «Кохавинська паперова фабрика»	1432,1	4052,2	2851	5945	7252	9982	16453	15939
ПАТ «Львівкартоноцласт»	-1026,1	435	-1316	100	5811	5991	3547	-954
ПрАТ «Компанія Ензім»	1779,8	1722,9	-7304	20412	7231	2720	1276	768
ПАТ «Дрогобицький завод автомобільних кранів»	852,7	34087,9	34757	13814	-30483	-33200	-29517	-41676
ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч»	17811,6	15796,6	9859	21626	28579	51650	41252	28076

* сформовано за даними [2].

Позитивний лінійний функціональний взаємозв'язок між I та P є домінуючим, відповідно, можна висунути твердження, що вигоди від інтернаціоналізації є більшими, ніж витрати на її здійснення, що підтверджується у дослідженні А. Бауш та М. Кріст [8, 335–336]. Підприємства країн, за даними ринків яких виконувалися дослідження, продемонстрували позитивний вплив інтернаціоналізації на отримані фінансові результати. Це означає, що підприємства отримали відповідні конкурентні переваги (здебільшого технологічну перевагу), що і зумовило позитивні результати інтернаціоналізації.

Зокрема, лінійний взаємозв'язок між I та P можемо спостерігати за даними ПАТ «Кохавинська паперова фабрика» (рис. 1) та ПАТ «Дрогобицький завод автомобільних кранів» (рис. 2).

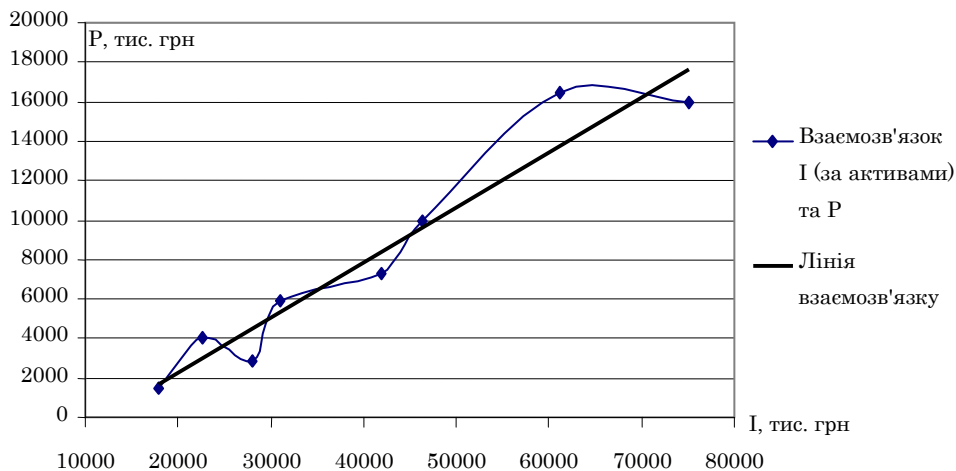

Рис. 1. Лінійний взаємозв'язок між I (за активами) та P за даними ПАТ «Кохавинська паперова фабрика», сформовано за даними [2]

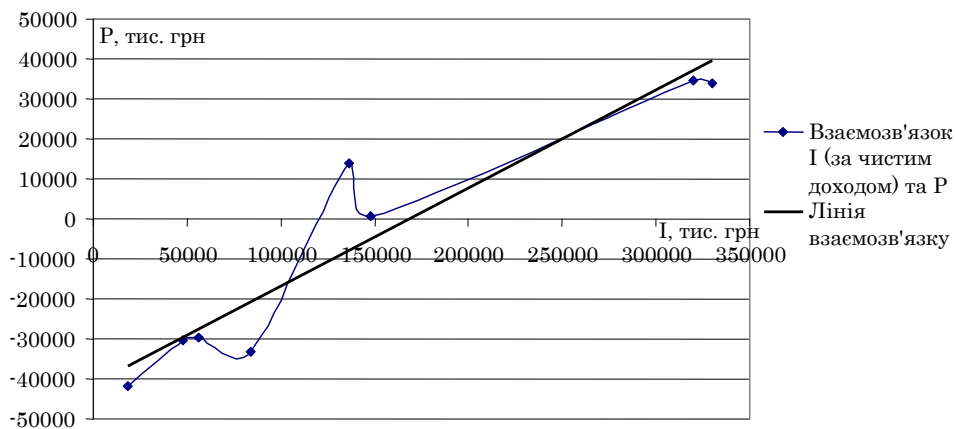

Рис. 2. Лінійний взаємозв'язок між I (за чистим доходом) та P за даними ПАТ «Дрогобицький завод автомобільних кранів», сформовано за даними [2]

Наявність лінійного негативного функціонального взаємозв'язку між I та P є доказом того, що інтернаціоналізація в конкретних національних, галузевих, ринкових (кон'юнктурних) та економічних умовах може призвести до негативних наслідків. Такий тип взаємозв'язку має місце переважно в дослідженнях, що стосуються американських підприємств (дослідження зниження ролі американської економіки, і, таким чином, конкурентних переваг американських компаній на світовому ринку), а також в дослідженнях, де результати інтернаціоналізації визначалися за допомогою ринкових фінансових показників [10, 1951–1979; 12, 1059–1074; 14, 79–97].

Для досліджуваної групи підприємств Львівської області лінійного негативного функціонального взаємозв'язку між I та P не спостерігається.

Взаємозв'язок – відсутність лінійної залежності – стосується результатів досліджень, які не підтверджують перевагу вигоди від інтернаціоналізації над її витратами. Це означає, що інтернаціоналізація та зростаюча участь підприємств у діяльності на закордонних ринках мають нейтральний вплив на їхні результати діяльності. Ці результати є першим свідченням того, що взаємозв'язок I та P не завжди є лінійним, тому доцільно шукати й інші – нелінійні – варіанти цього взаємозв'язку.

Ряд досліджень показують нелінійну квадратичну U -подібну функцію взаємозв'язку I та P . Така функція взаємозв'язку I та P припускає, що на початковому етапі інтернаціоналізації підприємство може отримувати негативні результати діяльності на закордонних ринках. Це пов'язано з відсутністю досвіду, знань і навичок керівників у здійсненні діяльності на закордонних ринках. На початковому етапі негативні результати визначаються діапазоном закордонної діяльності. Підприємство здійснює значні початкові витрати і витрати на формування ринкової позиції на закордонному ринку. На пізніших стадіях діяльності на закордонних ринках підприємство починає отримувати позитивні результати діяльності. Вони свідчать про подолання труднощів, пов'язаних зі здійсненням діяльності на закордонних ринках, набуттям необхідного досвіду та навичок діяльності на закордонних ринках, з розробленням відповідної організаційної структури і стратегії діяльності (насамперед маркетингової). В цей же час здійснюються витрати на формування ринкової позиції підприємства на закордонних ринках [9, 352–353; 13, 41; 15, 582–583; 19, 502].

Для досліджуваної групи підприємств Львівської області нелінійну квадратичну U -подібну функцію взаємозв'язку між I та P не виявлено.

Функція нелінійної оберненої кривої U пов'язана зі стратегічним вибором. Компанії, які дотримуються принципів Уппсальської теорії інтернаціоналізації (поступової інтернаціоналізації), починають свою діяльність на «близьких» закордонних ринках (у географічному, культурному, ментальному, економічному і юридичному сенсах). Як наслідок, вдається звести до мінімуму ризику здійснення діяльності на закордонних ринках на початковому етапі інтернаціоналізації відповідно до стратегії входу з низьким рівнем інтернаціоналізації (торгівля, що базується на експорті). Позитивні фінансові результати на ранніх стадіях інтернаціоналізації формують конкурентну перевагу підприємства. Якщо підприємство має значну конкурентну перевагу (цінову або

інноваційну, і меншою мірою – маркетингову), то воно може використати її під час формування ринкової позиції на закордонних ринках (зокрема, «близьких») і тим самим домогтися збільшення виручки від реалізації продукції за відносно низької собівартості продукції.

Підвищення рівня інтернаціоналізації (розширення діяльності у нових країнах, інвестиційні стратегії входу) призводить до зростання витрат на координацію та контроль, які пов'язані з розширенням діяльності. Основною проблемою для керівників підприємств є визначення оптимального рівня інтернаціоналізації – точки, з якої починають зменшуватися отримувані фінансові результати від інтернаціоналізації [13, 41; 16, 1018–1030; 19, 502].

Саме нелінійний обернений у вигляді кривої U взаємозв'язок між I та P спостерігається за даними діяльності ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч» (рис. 3 та 4).

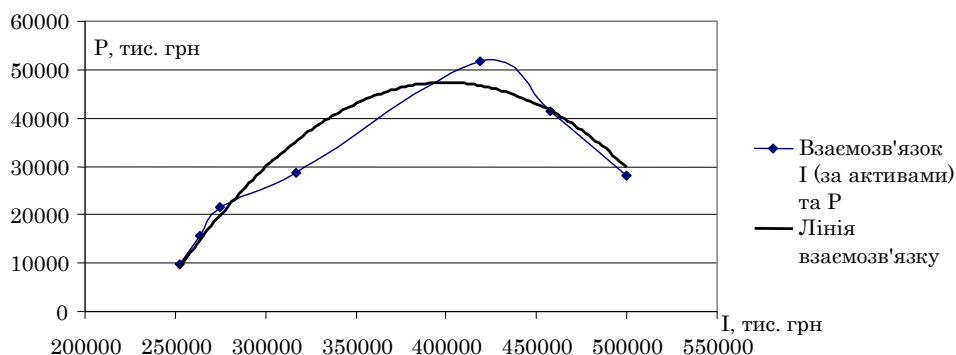

Рис. 3. Нелінійний обернений у вигляді кривої U взаємозв'язок між I (за активами) та P за даними ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч», сформовано за даними [2]

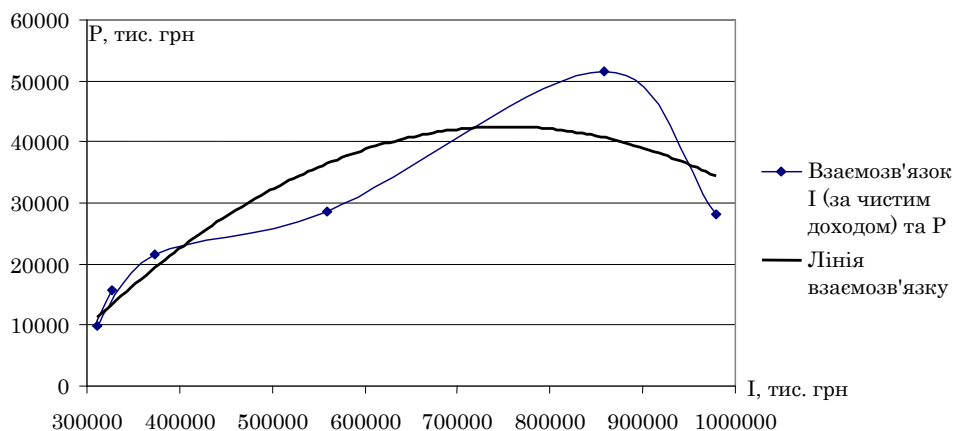

Рис. 4. Нелінійний обернений у вигляді кривої U взаємозв'язок між I (за чистим доходом) та P за даними ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч», сформовано за даними [2]

Нелінійна (кубічна) горизонтальна S-крива була запропонована в 1994 р. Д. Салліваном [18, 165–187]. Концепція синусоїдальної форми (S-форми) передбачає існування принаймні 3 етапів інтернаціоналізації. На першому етапі інтернаціоналізації підприємство несе значні початкові витрати, пов'язані з формуванням ринкової позиції на закордонних ринках. Вони є більшими, ніж вигоди від інтернаціоналізації діяльності підприємства — мають місце негативні фінансові результати (збиток). Другий етап пов'язаний з домінуванням вигод (результатів) над витратами інтернаціоналізації. Підприємство і його керівництво оволоділо специфікою роботи на закордонних ринках, набуло необхідного досвіду, навичок та знань. Це дозволяє формувати позитивні фінансові результати на закордонних ринках. На третьому етапі підприємства після отримання позитивних фінансових результатів від діяльності на закордонних ринках розпочинають діяльність на «нових» географічних ринках, які характеризуються нижчою привабливістю порівняно з ринками першого вибору, а також ускладнюють свою організаційну структуру. Наслідком дій в третій фазі є високі витрати на координацію і контроль, початкові витрати на формування ринкової позиції на менш привабливих закордонних ринках [13, 41; 17, 353; 19, 502].

Нелінійна обернена горизонтальна S-крива безпосередньо пов'язана з поняттям S-форми та є удосконаленим варіантом взаємозв'язку I та P у вигляді U-подібної кривої. Інтерпретація перших двох фаз — та ж сама. На першій фазі стратегії інтернаціоналізації («близькі» ринки, стратегія входу із низьким рівнем інтернаціоналізації) та/або конкурентна перевага забезпечують отримання позитивних фінансових результатів. У другій фазі підвищується рівень складності організаційної структури підприємства у зв'язку з розширенням діяльності в географічному вимірі, що зумовлює вищі витрати на координацію і контроль. У третій фазі підприємство вчиться діяти в складному середовищі, удосконалюючи організаційну структуру і стратегію з метою отримання позитивних фінансових результатів [19, 502].

Позитивні чи негативні фінансові результати інтернаціоналізації на першій її стадії (фазі) залежать від регіону (країни) та виду економічної діяльності (галузі). Для країн, у яких управлінський персонал краще підготований до умов інтернаціоналізації (якісна управлінська освіта, знання мов, міжнародні контакти), які мають види економічної діяльності (галузі), що володіють національними конкурентними перевагами і які належать до міжнародних економічних блоків, можна очікувати позитивних фінансових результатів вже на першій фазі інтернаціоналізації. Крім того, можемо стверджувати, що в якщо інтернаціоналізація проходить більш ніж дві фази — має місце послідовна зміна фаз негативних і позитивних фінансових результатів взаємозв'язку I та P.

Функція нелінійної (кубічної) горизонтальної S-кривої взаємозв'язку між I та P простежується за даними ПрАТ «Компанія Ензим» (рис. 5) та ПАТ «Львівкартонопласт» (рис. 6).

Для досліджуваної групи акціонерних товариств Львівської області функцію нелінійної (кубічної) оберненої горизонтальної S-кривої взаємозв'язку між I та P не виявлено.

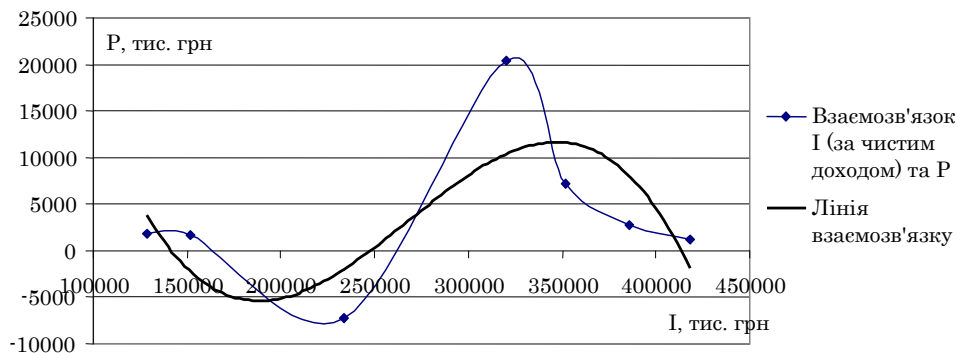

Рис. 5. Функція нелінійної (кубічної) горизонтальної S-кривої взаємозв'язку між I (за чистим доходом) та P за даними ПрАТ «Компанія Ензим», сформовано за даними [2]

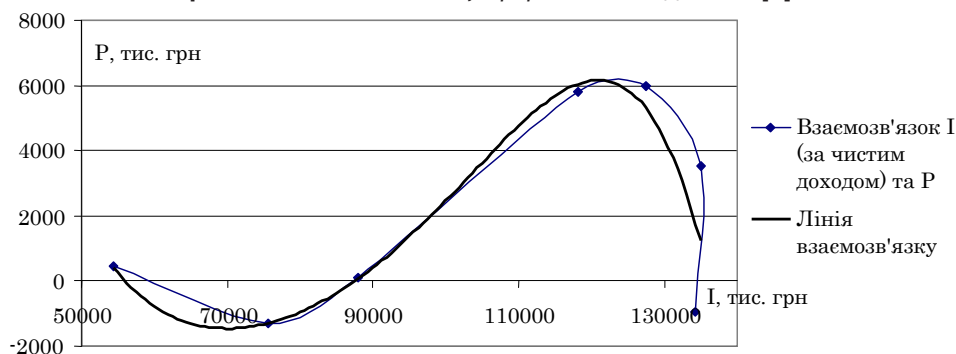

Рис. 6. Функція нелінійної (кубічної) горизонтальної S-кривої взаємозв'язку між I (за чистим доходом) та P за даними ПАТ «Львівкартоноplast», сформовано за даними [2]

Висновки. На основі результатів проаналізованих досліджень взаємозв'язку I та P, а також на основі фактично отриманих результатів функціонального взаємозв'язку I та P за даними підприємств Львівської області, можемо стверджувати, що цей взаємозв'язок є динамічним, приймає різну форму і безпосередньо визначається стратегією інтернаціоналізації підприємства. Єдиного взаємозв'язку між досліджуваними категоріями не виявлено, а навпаки — на реальних даних підприємств Львівської області доведено, що цей взаємозв'язок може бути різним, тобто фінансові результати, отримані від діяльності на закордонних ринках, залежатимуть від значної кількості факторів, а не лише від рівня інтернаціоналізації. Тому детальну увагу потрібно приділяти формуванню стратегії інтернаціоналізації підприємства, яка б передбачала комплекс дій на закордонних ринках, забезпечуючи очікуваний рівень фінансових результатів за умови заданого (самостійно і на власний ризик сформованого підприємством) рівня інтернаціоналізації.

У подальших дослідженнях взаємозв'язку I та P доцільно проаналізувати зворотній напрям («зворотній ефект»), тобто дослідити вплив попередніх фінансових результатів на рівень інтернаціоналізації, адже отримання пози-

тивних фінансових результатів від діяльності на внутрішньому ринку дозволяє розпочинати закордонну експансію, а також зосередити детальну увагу на прогнозуванні такого взаємозв'язку і фінансових результатів, що унаслідок його існування очікуватимуться.

1. База даних українських експортерів // Міністерство економічного розвитку і торгівлі // www.ukrexport.gov.ua.
2. Бази даних // Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України // smida.gov.ua.
3. Княженко Р.С. Процес інтернаціоналізації машинобудівного сектору економіки України: аналіз динаміки та тенденції розвитку // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу.— 2013.— №3.— С. 36–42.
4. Коломієць І.Ф., Коломієць Т.В. Методичні аспекти оцінки рівня інтернаціоналізації підприємства // Вісник НЛТУ.— 2005.— Вип. 15.3.— С. 231–237.
5. Матвєєнко В.К. Економічна глобалізація та регіональна інтеграція — дві форми інтернаціоналізації світового господарства // Вісник соціально-економічних досліджень.— 2013.— Вип. 4.— С. 282–287.
6. Орловська Ю.В., Дугінець Г.В., Алієв Р.А. Світовий досвід підвищення конкурентоспроможності підприємства на основі стратегій інтернаціоналізації // Економічний простір.— 2013.— №74.— С. 42–52.
7. Слабоспицька О.Ю. Модель комплексної оцінки ефективності реалізації зовнішньоекономічної стратегії підприємства // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва.— Серія: Економіка АПК і природокористування.— 2009.— №11.— С. 186–192.
8. Bausch, A., Kirst, M. (2007). The effect of context-related moderators on the internationalization-performance relationship: evidence from meta-analysis. *Management international review*, 47(3): 319–347.
9. Capar, N., Kotobe, M. (2003). The relationship between international diversification and performance in service firms. *Journal of International Business Studies*, 34(4): 345–355.
10. Denis, D.J., Denis, D.K., Yost, K. (2002). Global diversification, industrial diversification, and firm value. *Journal of Finance*, 57(5): 1951–1979.
11. Dowell, G., Hart, S., Yeung, B. (2000). Do corporate global environmental standards create or destroy market value? // *Management science*, 46(8): 1059–1074.
12. Ho, C.-M., Chuang, L.-M., Chen, C.-Y. (2011). Reexamination of the relationship between internationalization and firm performance. *Actual Problems Of Economics* 125(11): 450–462.
13. Johnson, J., Yin, E., Tsai, H. (2009). Persistence and learning: success factors of Taiwanese firms in International markets. *Journal of International marketing*, 17(3): 39–54.
14. Kotabe, M., Srinivasan, S., Aulakh, P. (2002). Multinationality and firm performance: the moderating role of R&D and marketing capabilities. *Journal of International Business Studies*, 33(1): 79–97.
15. Lu, J.W., Beamish, P.W. (2001). The Internationalization and performance of SMEs. *Strategic management journal*, 22(6/7): 565–586.
16. Qian, G., Khoury, T., Peng, M., Qian, Z. (2010). The performance implications of intra- and inter-regional geographic diversification. *Strategic management journal*, 31(9): 1018–1030.
17. Ruigrok, W., Amann, W., Wagner, H. (2007). The internationalization-performance relationship at Swiss firms: a test of the S-shape and extreme degrees of Internationalization. *Management International Review*, 47(3): 349–368.
18. Sullivan, D. (1994). The threshold of internationalization: replication, extension and reinterpretation. *Management International Review*, 34(2): 165–187.
19. Thomas, D.E. (2006). International diversification and firm performance in Mexican firms: a curvilinear relationship? *Journal of Business Research*, 59(4): 501–507.

Стаття надійшла до редакції 6.10.2014.